

Date: 11th December-2025

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALAR BILAN KORREKSION ISH MAKTAB
TA'LIMIDA BOLALAR YOZUVNI MUVAFFAQIYATLI
O'ZLASHTIRISHNING ZAMINIDIR.

Alimova Kamola Xayrulla qizi

Nizomiy nomidagi O'zMPU

Logopediya kafedra o'qituvchisi

koma050585@mail.ru

Annotatsiya: ushbu maqola yozuvni muvaffaqiyatli o'zlashtirishining asosiy mezonlari, nutq nuqsoni bo'lgan bolalarda grafomotor ko'nikmalarni rivojlantirishning dolzarb masalalari hamda yozuv jarayonidagi muvaffaqiyatda maktabgacha yoshda grafomotor qobiliyatlarni rivojlantirish muhimligi kabi masalalarni qamrab olgan.

Kalit so'zlar: grafomotor, nutq, jarayon, rivojlanish, grafik qobiliyat, eshituv idroki, nozik motorika harakatlari

Bugun Yangi O'zbekiston hayotining barcha sohalari chuqur islohotlar maydoniga aylangan. Bu jarayonda ijtimoiy sohaning asosi hisoblangan ta'lim tizimidagi o'zgarishlar haqida to'liqlanib so'zlamalikning iloji yo'q. Prezidentimiz Sh.M.Mirziyoyev tashabbuslari bilan maktabgacha ta'lim muassasalari faoliyatini tubdan yaxshilash, eng ilg'or xorijiy tajribani o'rganish, har jihatdan zamonaviy tizim yaratish masalasiga e'tibor qaratmoqda. Bolalarning qiziqish va intilishlarini hisobga olgan holda, ularga maktabgacha bo'lgan davrda har tomonlama puxta ta'lim va tarbiya berish, dunyoqarashini kengaytirish, mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirish, qalbi va ongiga milliy va umuminsoniy qadriyatlarni singdirib borish, shu orqali ularni ona Vatanga muhabbat, pokiza orzular ruhida kamol toptirish bugungi kundagi eng muhim, eng dolzarb masalalardan biri ekanini ta'kidlaydi. Prezidentimiz ta'kidlaganlaridek: **“Farzandlarimiz maktabdan qanchalik bilimli bo'lib chiqsa, yuqori texnologiyalarga asoslangan iqtisodiyot tarmoqlari shuncha tez rivojlanadi, ko'plab ijtimoiy muammolarni yechish imkoni tug'iladi. Shunday ekan, Yangi O'zbekiston ostonasi maktabdan boshlanadi desam, o'ylaymanki, butun xalqimiz bu fikrni qo'llab-quvvatlaydi”** zero, farzandlarimizning maktabda qanday o'qishi, qanday yuksak maqsadlar bilan kamol topishi ko'p jihatdan ularning maktabgacha ta'lim muassasasida oladigan tarbiyasiga bog'liqdir. Bolalarni maktabgacha ta'lim bilan qamrab olishni kengaytirish, maktabgacha ta'lim xizmatlaridan foydalanishni yanada yaxshilash ularning to'laqonli hayot faoliyati uchun qulay shart-sharoitlarni ta'minlash va ijtimoiy hayotga faol jalb etish oldimizga qo'ygan eng dolzarb vazifamizdir. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tarbiyalanayotgan bolalarni maktabga tayyorlash masalalari tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Birinchi sinfga qabul qilinayotgan bolalarning boshlang'ich sinf ta'lim jarayoniga puxta tayyorlanishi hamda muvaffaqiyatli o'zlashtirishi maktabgacha yosh davrlaridagi ta'lim tarbiyaning nechog'lik mustaxkamligiga bog'liq. Afsuski, ularning tayyorgarlik darajasi har doim ham bu talablarga javob bermaydi. Amaliyot shuni ko'rsatadiki, besh yoshdan olti yoshgacha

Date: 11th December-2025

bo'lgan bolalarning umumiy motorika va barmoqlar xarakatchanligi ko'nikmalari past darajada rivojlanadi, bu qo'l kaftlarida qalam tutish qobiliyatida, xarakatlar o'rni almashgan vaziyatda bolaning bajarish qobiliyati juda aniq namoyon bo'ladi. Bolalarning grafomotor ko'nikmalarini rivojlantirishga alohida e'tibor berilishi kerak, Grafomotorikani rivojlanishidagi qiyinchiliklar nafaqat birinchi sinf o'quvchilarida, balki barcha boshlang'ich sinf o'quvchilarida ham uchraydi. Shuning uchun nozik grafomotor ko'nikmalarini rivojlantirish bo'yicha ishlarni imkon qadar erta boshlash lozim.

O.B.Inshakovaning asarlarida katta maktabgacha yoshdagi umumiy nutqi rivojlanmagan bolalarda grafomotor ko'nikmalarning bir qator xarakterli xususiyatlari o'rganilib: nutq buzilishi bo'lgan bolalar o'ziga xos "xavf zonasi" deb ta'rif berib, nutq buzilishi bo'lgan bolalarning umumiy motor sohasi nafaol, cheklangan, harakatlar ajratilmaganligi bilan tavsiflab o'tadi. Barmoqlarning nozik motorli ko'nikmalar holati, harakatlarning aniqligini buzilish, bajarish tezligining pasayishi va bir pozitsiyadan ikkinchisiga o'tish, harakatning sekin boshlanishi va muvofiqlashtirishning yetarli emasligida namoyon bo'ladi. Bu xususiyatlar bolaning o'yin va o'quv faoliyatida namoyon bo'ladi. Dizatriyaning yengil namoyon bo'lishida maktabgacha yoshdagi bola rasm chizishni, haykaltaroshlikni yoki motorika bilan bemaolol manipulyatsiya o'rnatmaydi. Maktabda o'qishning boshida bolalar ko'pincha yozishda qiyinchiliklarga duch kelishadi: qo'l tez charchaydi, harflarning to'g'ri imlosi olinmaydi. Ushbu qiyinchiliklar barmoqlarning motorli ko'nikmalarining zaifligi va vizual-motor muvofiqlashtirish, ixtiyoriy diqqat, analitik idrok va eshitish diqqatining yetarli darajada shakllanmaganligi bilan bog'liq. Bu maktabgacha yoshdagi bolalarda grafomotor ko'nikmalarni shakllantirish bo'yicha ishlarning maqsadini belgilaydi:

1. Qo'llarning nozik muvofiqlashtirilgan harakatlarini rivojlantirish.
2. Eshitish diqqatini va grafik reproduksiyani rivojlantirish.
3. Grafik harakatlarni, vizual idrokni, qo'l-ko'zni muvofiqlashtirishni rivojlantirish.

Ushbu muammolarni hal qilish uchun logopedik ish bolalarda kinestetik sezgilar orqali namunani qurish qobiliyatini shakllantiradigan o'yinlar va mashqlar tizimi orqali amalga oshiriladi. Yangi bilimlarni bosqichma-bosqich o'zlashtirish, qo'l harakatlarining ko'nikmalarini rivojlantirish, grafik harakatlarni taminlovchi mayda motorikani rivojlantirish bilan birgalikda kognitiv faoliyatning aqliy qobiliyatlarini to'g'ri shakllantiradi, qo'l-ko'zni muvofiqlashtirishni rivojlantiradi. Mashqlarning asosiy vazifasi qo'llarning nozik motorli ko'nikmalarini qo'llash zaruriyati bilan bog'liq barcha vazifalarni qulay va oson bajarishdir. Bunga faqat asta-sekinlik bilan erishish mumkin. Ushbu o'yin mashqlari bolaning qo'l harakatlaridagi faollikni oshiradi va kelajakda murakkabroq vazifalarni bajarishga imkon beradi. Grafik harakatlar bolaning turli xil chizish, yuqoridan pastgacha va chapdan o'ngga chiziq chizish, konturdan chiqmasdan, bo'shliqlarsiz bir tekisda chiziqlar ustidan chizish nusxa ko'chirish, nuqta va nuqtali chiziqlar bo'ylab konturlarni kuzatish shu bilan birga, harakat qilishning to'g'ri usullarini o'rganish imkonini beradi.

Grafik ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradigan mashg'ulotlardan yana biri barmoq gimnastikasi. Barmoqlar bilan mashqlarni bajarish, bola qo'llarning nozik harakat

Date: 11th December-2025

ko'nikmalarini yaxshi rivojlanishiga erishadi, bu nafaqat nutqning rivojlanishiga foydali ta'sir ko'rsatadi (chunki bu nutq markazlarini induktiv ravishda rag'batlantiradi), balki bolani chizish va yozishga tayyorlaydi. Qo'llar yaxshi harakatchanlikka, moslashuvchanlikka ega bo'ladi, harakatlarning qattiqligi yo'qoladi, bu esa yozish ko'nikmalarini egallashni yanada osonlashtiradi. Nozik harakat ko'nikmalarini rivojlantirish nafaqat chiziqlar tasvirining ravshanligi va go'zalligi, balki qulaylik va erkinlik bilan ham belgilanadi: qo'l harakati cheklanmasligi, keskin bo'lmasligi kerak. Chiroyli va aniq qo'l yozuvini rivojlantirish uchun grafik nisbatlarni to'g'ri kuzatish, silliq va simmetrik yozish muhim ahamiyatga ega.

Yuqoridagi fikrlardan xulosa qilib aytganda, korreksion-pedagogik ish tizimining asosiy tamoyillari bir qator usullarni o'z ichiga oladi va ishni erta boshlashni, shakllanmagan grafik ko'nikmalarni bosqichma-bosqich rivojlantirishni, shuningdek, tizimli, izchillilik, faollik va ijodkorlik tamoyillariga tayangan holda tashkil etishni talab etadi. Barcha tamoyillar bir-biriga bilan chambarchas bog'liqdir. Ular korreksiya ishlarida keng qo'llaniladi, har doim kompensatsiya qobiliyatlari va nutq nuqsoni bo'lgan bolalarning shaxsiy xususiyatlarini hisobga oladi. Jumladan:

1. Bolalar qog'oz varag'ida namunani ko'chirishda qiyinchiliklarga duch kelishadi, bu vizual-fazoviy qiyinchiliklar bilan bog'liq;
2. Barmoqlar bilan mashqlar bajarayotganda bolalar tez charchaydilar, ba'zi bir qarama-qarshi pozitsiyalarni bajara olmaydilar, harakatlarni almashtirishda ularning tezligi buziladi;
3. Grafik kombinatsiyalarni chizishda namunaning balandligini, kengligini va chiziqni hisobga olmaydilar, chiziqlarning ravshanligi, silliqligi va mosligi yetarli bo'lmaydi;
4. Barmoqlarning yetarli darajada muvofiqlashtirilmaganligi sekinlik, bir holatda qolib ketish, bir harakatdan ikkinchisiga o'tishda qiyinchilik aniqlanadi;
5. Yozish, chizish, soya xosil qilish, va hokazolarda ehtiyotsizlik;
6. Yozuv jarayonida qo'l mushaklarining zaifligi tufayli qalamga zaif bosim kuchi;
7. Bolalar harakat elementlarining ketma-ketligini buzadi.

Keltirilgan holatlarni bartaraf etishda maktabgacha ta'lim tizimidagi korreksion jarayonning mukammal tashkil etilganligi bilan ahamiyatlidir. Maktabgacha ta'lim tizimida bolaning har tomonlama rivojlanishiga katta e'tibor berilmoqda. U kognitiv jarayonlarni rivojlantirish va faollashtirishni, nutqni rivojlantirishni, jismoniy salomatlikni saqlashni va o'z ichiga oladi.

Yozish va bir vaqtning o'zida amalga oshiriladigan grafomotor mahoratni tashkil etish hamda amalga oshirish nuqtai nazaridan juda murakkab funksiyadir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Alimova K. Peculiarities of the development of graph-motor skills in senior preschool children with speech disorders //conference zone. – 2023. – c. 310-318.

Date: 11thDecember-2025

2. Alimova, K. (2021). Problems Of Parental Cooperation In Special Pedagogy. *The American Journal of Social Science and Education Innovations*, 3(05), 311-314.
3. Alimova K. "Development of graphomotor skills in children with speech disorders current issues, international journal of pedagogics" 2022/12/10
4. Khusniddinova, B. K. (2023). Technology of development of professional culture of future speech therapists based on the deontological approach. *International journal of pedagogics*, 3(11), 98-104.
5. Марковская И.Ф., Екжанова Е.А Развитие тонкой моторики рук у детей с ЗПР // 1988
6. Запорожец А.В. Развитие произвольных движений // Избранные психологические труды / под ред. В.В. Давыдова, В.И. Зинченко-1986.

